

Отець відходить

КУПИТИ

Це книжка про Івана Павла II – «Польського Папу Римського» – міні-роман про так зване покоління «J.P. II». Образ польського суспільства у Кракові зіставлено з образом медіа – всюдисущі телевізійні станції, Марші Мовчання, Матчі Спокою, Чорний Інтернет та багато інших колективних акцій. 1 квітня 2005 року (в переддень смерті Івана Павла II) головний герой твору прибуває на стипендію до найбільш любленого міста усіх поляків і, ніби Одиссей, мандрує краківськими помешканнями і переповненими кнайпами, розмовляючи з представниками місцевої молодії інтелігенції, а інколи молоддю з інших міст та країн, про Папу Римського, обговорюючи те, що давно відомо та порушуючи так звані «білі плями» – теми, які не рекомендується обговорювати. Він стає учасником різноманітних подій та опісля критично портретує медійний візерунок суспільства, яке стає свідком того, як на екранах, моніторах, у слухавці на живо вмирає Отець.

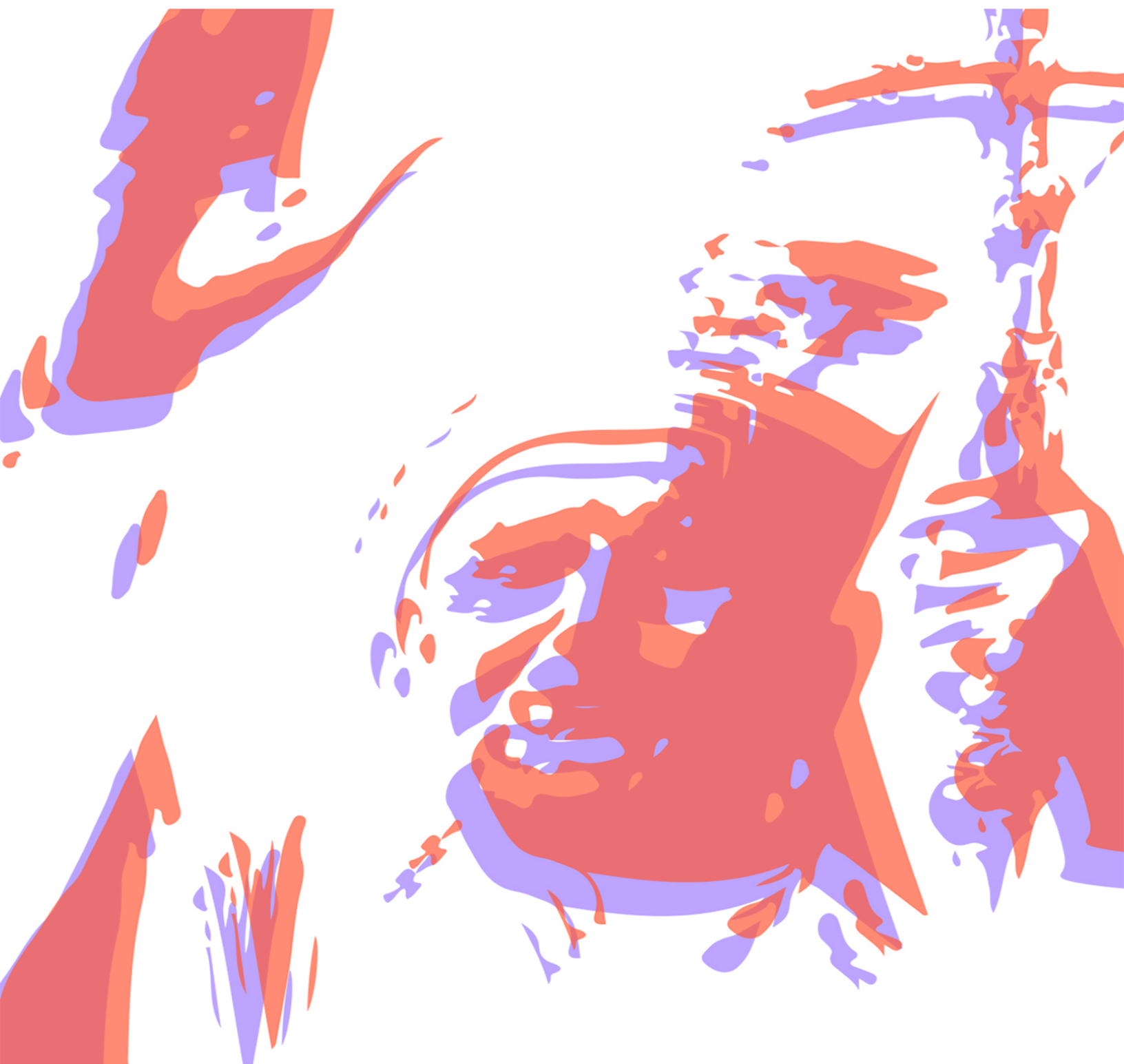
*

Доля звела мене з Пйотром Черським на тій самій стипендії у Кракові, де він писав цей роман. Більше того, мав нагоду бути присутнім на, мабуть, перших публічних його читаннях – досі стоять в голові образи перемикання телеканалів головним героєм, коли серед кадрів скорботи він раптом натикається на китайців, що, мов ні в чім не бувало, грають у пінг-понг. Пронизлива, глузлива, десь розпачлива, але чесна книжка, присвячена спробі зрозуміти себе, людей, смерть і межу між цими речима. Відтепер – документ епохи. Любоко Дереш

*

«Отець відходить» Пйотра Черського — це щось середнє між потоком свідомості та белетризованим репортажем-рефлексією про гнітючу атмосферу, яка панувала в Польщі за кілька днів до та відразу після смерті Івана Павла II. Читаючи, спершу захоплюєшся тим, як неймовірний сплеск релігійності об'єднав поляків, а вже за мить розгублено кліпаєш, коли автор із безжалісною точністю зображує, наскільки короткочасним виявилось об'єднання. Ще до того, як труну із Папою доправили до гроту в соборі святого Петра, образи, спекулювання та сповнені ненависті суперечки повернулися. Ця книга про те, що ані сліпа віра у величне, ані пристрасні запевняння самих себе у власній доброті та моральності, не роблять нас хорошими. Анітрохи. Дуже рекомендую. Макс Кідрук

ПІЙОТР ЧЕРСЬКИЙ

ОТЕЦЬ ВІДХОДИТЬ

Пйотр Черський

Отець відходить

Переклад виданий за підтримки
Інституту Книжки (Краків, Польща)
в рамках програми SAMPLE TRANSLATIONS ©POLAND

*переклав із польської
Юрій Матевощук*

1

Все це починається в переддень мого двадцятичотириріччя. Сьогодні тридцять перше березня дві тисячі п'ятого року; вже вечір, а ми стоїмо у Їдині, в провулку між двома наповненими вулицями, якраз біля «Аркадії», і п'ємо горілку. «Аркадія» — це така кнайпа, яку ми відкрили для себе зовсім нещодавно — при комуністах тут був ресторан класу «люкс», так, принаймні, стверджує моя мати. З того часу практично нічого не змінилося. Всередині. Наразі цей ресторан вже зовсім не є закладом класу «люкс», а швидше меланхолійним скансеном. Зараз взагалі настала така тенденція, коли ПНР¹ знову в моді, радикальні інтелектуали подекуди сумують більш чи менш приховано за часами вимушеного скромного існування порівняно з сьогоденням, а молодь колекціонує різноманітні реквізити того часу: ручки, зошити, краватки, партійні квитки. І п'є горілку, закушуючи кислим огірком на тематичних вечірках, де діджеї в костюмах соціалістичної епохи грають зреміксовані пісні з СРСР. У Варшаві навіть відкрили спеціальний клуб, стилізований під ПНР-івську їдальню — зрештою, можливо, не у Варшаві, а в Познані, і не клуб, а дискотеку, і не їдальню, а танцювальний зал. Я читав про це вже дуже давно, тому можу помилятися. Хоча підозрюю, що все таки у Варшаві, так дійсно у Варшаві. Та наразі ми стоїмо в Їдині, неподалік від «Аркадії», не якогось там стилізованого гадючника, а біля автентичної ПНР-івської кнайпи, поділеної на два зали: перший для танців, а по четвергах додатково ще зі стриптизом, а другий — це пивний зал, вже без стриптизу, але з дармовим хлібом зі смальцем. Поміж цими двома світами знаходиться спільний туалет, до якого ведуть круті сходи застелені червоним килимом, і що далі ти спускаєшся вниз, бачиш його все бруднішим — а вже перед входом за обклеєним цератою «під деревину» столиком (модель сімдесят шість) сидить пані Ядзя в голубому светрику, розгадує кросворди і монотонним голосом наголошує спраглим справити нужду: «Туалет платний, п'ятдесят грош, будь ласка». І всі відповідально платять за вхід: старшокласники, студенти і працівники корабельні — ніхто інший до «Аркадії» не ходить.

Ми стоїмо у вечоровій Гдині, в провулку, і п'ємо за мій день народження горілку. Ми — це: Оля, моя дівчина, віднедавна, правда, бо зрештою, познайомився я з нею десь тиждень тому і Анджей — мій друг, з яким ми знайомі ще з часу навчання у ліцеї — він нервово поглядає на годинник, бо за п'ять хвилин повинен зустріти на залізничному вокзалі Ольгу. Ольга — єврейка, що мешкає в Лодзі, але насправді не така вона вже і єврейка. Може, вона була би єврейкою, якби її мати була б єврейкою, але це не так; євреєм є лише її батько — тому Ольга істинною єврейкою не являється. Хоча все ж таки єврейка, бо є членкинею різноманітних єврейських організацій. Зрештою, як і всі євреї у Польщі, а більшість євреїв у Польщі, євреї лише по лінії батька, дідуся або друзів зі школи, бо що вже робити, як інших не знайдеш? Ще біля Олі стоїть Анджей, а далі Каспер і Бартош, з якими я навчаюсь на філософському факультеті, Войцех, котрий вже третю годину повторює, що дуже спішить, бо потрібно готуватись до випускних іспитів, а він ще навіть підручника в очі не бачив, і Міхал. Міхал колись ходив в один клас з Войцехом, але зараз мешкає в Люксембурзі, бо його батько працює там лікарем і прекрасно заробляє. У зв'язку з цим, уся сім'я тепер живе там, ближче до Європи, а тут у них залишилося гарне помешкання, куди Міхал навідується кілька разів на рік. І ще я стою, поміж Олею та Міхалем і розливаю горілку у пластикові стаканчики, думаючи про те, як мені тепло і добре, хоча вже завтра у мене потяг до Кракова, куди я їду на трьохмісячну стипендію, і що до цього часу навіть не потурбувався спакувати сумки, бо впродовж останнього тижня намагався владнати купу справ, з якими був пов'язаний, і що практично жодної не довів до завершення, і що скоро вже майже восьма, а я тут п'яний і до опівночі навряд, чи повернусь додому, і потрібно буде таки спакувати речі, а виспатися вже не вдасться, і що треба ще зателефонувати і туди, туди і туди, і загалом все довкола якось занадто швидко минає... І тоді нараз хтось питає: «Як ви думаєте, Папа цього разу дійсно вмирає чи що?..»

«Цього разу так, цього разу, правда, помирає» — несподівано для самого себе відповідаю я. Раніше цією темою якось я не цікавився. Дійсно, не думав про це раніше, хоча мені кілька разів доводилось говорити: «Думаю, що дні для Івана Павла Другого, на цьому світі вже

пораховані і їх залишилось небагато»; або «Цікаво, як польська церква перенесе смерть Папи?», або щось подібне, про що говориться за пивом з Анджеєм або Пйотром — тим, котрий викладає фізику в університеті, чи з Павлом, котрий закінчив полоністику, але працює програмістом, або з Каспером, Бартошем, Басею-журналісткою, Шимоном-поетом. Щось, про що балакаємо, коли розмови про ціни на житло та умови кредитування вже обговорені, а про партизанські історії та козацькі часи проводити дискусії ще не прийшла пора. Тож смерть Папи вже давно зрозуміла і проговорена, щодо цієї теми загалом панує загальна згода і навіть пророковане продовження подій, що священник Ридзик, що єпископат, що загальне напруження, привид схизми — та однак питання «Чи цього разу Папа дійсно помре?» ми чуємо як нове питання, як питання на нову тему. Можливо, це через «цього разу», бо завжди говорилося лише «помре», а ніколи не «вмирає», а можливо, через цю горілку. Так чи інакше я чую свій голос збоку, так ніби це не сам сказав: «Так, цього разу дійсно вмирає», а хтось інший — але ніхто інший не міг цього сказати, бо запала така тиша, що в ній ледь чутно дзвенить: «вмирає», «так», «цього разу», «помирає» і той дзенькіт повзе по стінах будинків, прослизає по тротуару. Я незграбно розливаю рештки горілки: «Ну, по останній, кажу, по останній» — піднімаючи стаканчик догори, а потім Анджей іде на вокзал, Войцех, Каспер і Бартош — на автобусну зупинку, а Міхал, Оля і я до клубу на концерт.

Всередині спекотно, дуже спекотно, несамовито спекотно; не без проблем знаходимо якесь місце, добре, що двері недалеко. Я стою і дивлюся на сцену, обнявши однією рукою Олю, і враз щось скрапує мені на плече, за мить знову, а ще за хвилину на голову. Піднімаю погляд догори і бачу стелю обвішану наче гірляндами, краплями поту, що набираючи ваги падають додолу в натовп, поміж тілами. Скільки людей може поміститися в цьому клубі? Триста, чотириста в крайньому випадку, а пропустили, напевно, півтисячі, якщо не більше. Людина на людині, запалена кінцівка моєї цигарки кружляє небезпечно близько від голови якогось хлопа з дредами, що стоїть поперед мене, а об мій лікоть постійно натикається якась дівчина, що смішно дригається збоку, виспівуючи зі закритими очима тексти разом

з вокалістом. Коли Міхал протискається з наступними пивами, втрачаючи рівновагу; в останню мить мені вдається перенести масу тіла на другу ногу — якби не це, вже би впав тут, а падаючи потягнув би когось за собою, і вже за мить ми валялися б на підлозі, гротескно махаючи руками і ногами, наче перевернуті на спину жуки. Я бачив щось подібне неодноразово: коли в такому натовпі падає один, то тягне за собою другого, а той третього і так далі — в той момент закручується такий вир, в який потрапляють практично усі; голови миттєво одна за іншою починають зникати з поля зору, а сам винуватець, ще не змігши зрозуміти, що сталося, вже лежить придавлений кількома людьми згори, давлючи і сам кількох. І лежать усі, як прибиті різким поривом вітру життя, і намагаються знайти точку опори, один іншому перешкоджаючи, і тільки лише тоді, коли хтось один, знайшовши в собі останні сили вивернеться, підірветься і подасть руку іншим, тільки тоді можна вже всім піднятися, обтрястися, розім'яти вивихнуте коліно, поміряти рукою гулю на лобі, перевести дух.

Анджей з Ольгою приходять тоді, коли ми допиваємо по другому пиву тут — а загалом, яке за вечір? П'яте? Може, шосте?.. Ми виходимо на гору, утікши від того тиснення вниз. Музику чути не дуже добре, зате є хоч крихта повітря. І бар. «Привіт, Ольго!» — кричу та обіймаю її, бо завжди, коли напиваюсь, стаю сентиментальним і вселюбним. «Привіт, привіт!» — говорить вона. «Слухайте, розкажіть мені, бо я кілька годин в потязі була поза оновленням інформації, хтось знає, що з Папою?». Міхал відповідає: «Не знаю, не бачив його сьогодні» — але ніхто не сміється. «Помирає — кажу — але, здається, ще живий. Якби він помер, думаю, я отримав би смс про це. Але зрештою, почекай...». Я повертаюся в інший бік до якоїсь дівчини, що стоїть недалеко і говорю: «Перепрошую, ти не знаєш, в якому стані Папа?». Вона дивиться на мене, так ніби не зрозуміла мого запитання: «Не знаю, а що має бути?». Я їй у відповідь: «Не знаю». Переповідаю цю інформацію Ользі, та напевно, це не дуже їй потрібно було. Зрештою, невідомо, чи тут все настільки голосно, що важко почути власні думки, чи власні думки не гинуть часом посеред цього шуму? А потім обіймаю Олю, вона повертається до мене, цілує мої вуста. І я

ніби засинаю.

Опівночі я блюю біля торгових рядів. Не знаю, де усі наші, не пам'ятаю, як я сюди потрапив. Завжди так говорять «Не пам'ятаю, як сюди потрапив», але чесно, я не пам'ятаю — лише якісь дрібки спогадів, як вийшов, як минув якусь автобусну зупинку, що з кимось розмовляв. А зараз мені так болить горло і ніс, десь всередині, аж пульсує у скронях. Опираюся на стіну і роздивляюся — десь далеко проїжджає авто, а поза тим, на усій вулиці немає нікого. «Знову, знову — думаю — знову». Залізничний вокзал десь там, вправо; можна йти через базар, але краще його обійти. Базар у цій порі перетворюється на лабіринт тісних вуличок, котрі мусив би переходити, тихо ступаючи і прислухаючись до різноманітних звуків, бо ніколи не відомо, на кого потрапиш за наступним поворотом: чи на патруль поліції, який відразу захоче відвезти мене до відділку, чи на когось ще менш для себе безпечного. Збираю у собі всі сили і відштовхуюся від стіни — і через деякий час я вже на пероні, віє холодний вітер, дихаю глибоко, щоб заспокоїти рвотні рефлекси; з підземного переходу виходить Міхал з Олею. «Де ти був? — питається вона — ми тебе всю дорогу шукали. Я боялася, що ти вже десь оббльований заснув. Ідіот!». Я дивлюся на неї і стараюся, щоб цей погляд видавався німим докором. Що ніби треба було мене просто раніше не губити. І що повернулася вона з Міхалом. І цікаво, взагалі то що вона з ним робила? Від цього часу я перестав бути сентиментальним і вселюбним. Тепер я чутливий, як оголений нерв. І все що мене заспокоює — це кафе, останнє з-поміж сьогодні ще відчинених: ми сидимо і Оля витирає хустинкою мою забруднену куртку. Вже пів другої, наступна електричка додому, здається, за годину, хоча сьогодні не вихідний, тому може бути і через дві. Бармен висовується і мовить: «Перепрошую, але ми вже зачиняємося». Тож: «Міхале, поїхали до тебе, добре?» — питаю. «Добре» — відповідає без крихти ентузіазму. «Батьки мене вб'ють за цей вечір» — каже Оля, але без великого суму в голосі. Зрештою, мені все одно.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ